

cen for Odense Teater på de betingelser, at greven kunne bestemme en til tre forestillinger om året på teatrets repertoire. Som disse eksempler antyder, indgik Odense Teater højt op i dette århundrede dels i en klassestrid og dels i et dannelsesprojekt, et projekt om at få installeret begrebet om det »gode« teater ud over landet.

Jubilæumsbogens skildring af Odense Teaters historie rummer ovenstående to eksempler, men det er karakteristisk, at forfatterne ikke drager de nævnte eller andre større perspektiver ud af dem. Så på den ene side er det en gedigen redegørelse, der er kommet ud af det, også en redegørelse, der er orienteret om teatrets placering i samfundsmæssige sammenhænge, men på den anden side savner man de større perspektiver i de blotlæggelser af konflikter, bogen ellers rummer.

Odense Teaters historie er jo i virkeligheden historien om, hvordan det frie næringsliv, teaterdriften med omrejsende skuespillere, gøglere og badutspringere, bliver institutionaliseret til en fast arbejdsplads, der er totalt afhængig af offentlig støtte, og som er endt i at skulle balancere mellem kunstnerisk kvalitet og publikumsmæssig kvantitet, altså i konstante legitimeringsproblemer. Når jubilæumsbogen skrives ud fra institutionens synsvinkel og lidt højstemt ender med at proklamere, at teatret vil overleve, »og det vil Odense Teater også« (s. 379), så viser det, at forfatterne er blevet fanget ind af deres emne, men krisen kradser og kommercialiseringer tager til, også på Odense Teater. Jeg ville nok turde sige, at teatret overlever, men ligefrem at tro på, at Odense Teater er den eviggyldige organisationsform for teatret, dér tvivler jeg. Specielt da hvis forfatternes næsegruse beundring for kvantitativt store satsninger (f.eks. *West Side Story* i 1965 og *Les misérables* i 1991), som de også lufter i

bogens afslutning, hvor de refererer den nuværende teaterchef for drømmen om et nyt, større teater til blandt andet store musicals, bliver det, der kommer til at styre institutionen fremover.

Jørn Langsted

A. Strange Nielsen: *Kundskab er Magt. Fortsættelsesskoler i landbosamfundet*. (Odense Universitetsforlag, 1998). 124 s., 150 kr.

Denne bog indeholder den første undersøgelse af fortsættelsesskolernes historie. Disse skoler blev skabt som overbygning til almueskolen på landet og havde deres glansperiode i det 19. århundredes anden halvdel. Den længst levende, Forsættelsesskolen Bruunsminde, blev dog først nedlagt 1946. Det er således naturligt, at Bruunsminde gives den mest grundige redegørelse i gennemgangen af de otte skoler, som er undersøgelsens hovedbestanddel. Rygraden i bogen er således de enkelte institutioner, som tages op en efter en med hovedvægt på de personer, der stod bag deres oprettelse og drift. Tilgangen er således personhistorisk, og en gennemgående forklaringsmåde på skolernes oprettelse er, at enkeltpersoner eller kredse af bønder indså, at almueskolens undervisning ikke var nok for den vordende landmand. Her ses landbosamfundets store potentiale for selvorganisering, som også i denne sammenhæng knytter sig til bønderne, idet lokale bønder på eget initiativ, ofte i samarbejde med den stedlige lærer, fik organiseret og finansieret en fortsættelsesskole. Disse initiativtagere var i vid udstrækning også aktive i andre organisatoriske sammenhænge, herunder politisk og kommunalt.

Et fælles træk ved skolerne var, at de hvilede på et rationalistisk grundlag. I centrum stod de »landbrugsbetydende fag« som landmåling, nivellering, kort-

tegning, dræning og mergling samt regnskabsføring. Det var således de fag, som var samfundsgavnlig, nyttige i det moderne landbrug og som sigtede på at skulle udføres i praksis, der stod i centrum, ikke åndelig og national bevidstgørelse som i højskolerne efter 1864. Deraf bogens titel, *Kundskab er Magt*, i modsætning til højskolens »ånd er magt«. Grundlaget for skoledannelserne er Rasmus Sørensen og Lars Bjørnbaks rationalistiske oplysning i modsætning til Grundtvigs nationale romantik. Forsøg på fra grundtvigiansk hold at få magt over fortsættelsesskoler blev direkte imødegået som fx i Krejbjerg, »hvor den grundtvigianske opposition tabte, nedstemt af de jordnære, fornuftprægede (rationalistiske) Sallingbønder« (s. 28). Fortsættelsesskolerne var således ikke-grundtvigianske eller direkte anti-grundtvigianske, som Bjørnbaks skole i Viby, hvor end »ikke Grundtvigs Salmer og Sange maatte blive sunget«, som en tidligere elev erindrer (s. 46).

Strange Nielsen har lavet en undersøgelse, der bygger på et sort og spredt materiale, der for en stor del er hentet i forskellige lokalarkiver. Dette berettiger udgiverens betegnelse pionerarbejde. Også i kraft af, at undersøgelsen retter sig mod de ikke-grundtvigianske skoleformer på landet og dermed nuancerer ideen om grundtvigianismens totale herredømme i det danske landbosamfunds skoleverden, er denne bog et godt bidrag til dansk skolehistorie. Dog forekommer det pædagogiske eller undervisningsmæssige mig at stå for svagt. Det altoverskyggende centrum indtages af det personal- og det institutionshistoriske.

Claus Møller Jørgensen

Stine Wiell: *Flensborgsamlingen 1852-1864 – og dens skæbne*. (Studieafdelingen ved Dansk Centralbibliotek for Sydslesvig, Flensborg, 1997). 344 s., 268 kr.

Flensborgsamlingen er navnet på en oldtidssamling, som under ledelse af Conrad Engelhardt i tiden 1852-64 efterhånden blev til den største og vigtigste danske arkæologiske samling uden for København. Den blev mest kendt for Nydambåden, som her blev udstillet sammen med en lang række andre mosfund. Flensborgsamlingen var af så stor betydning, at dens skæbne indgik i fredsslutningen mellem Danmark og Preussen efter nederlaget i 1864. Det blev heri bestemt, at Nydambåden og de øvrige oldtidsfund skulle overgives til Preussen, der igen efter en noget omskiftelig skæbne indlemmede dem i oldtidssamlingen i Kiel.

Stine Wiell giver i sin bog den første samlede, koncise og systematiske fremstilling af Flensborgsamlingens historie. Hun rekonstruerer minutiøst Engelhardts arbejde, fundene og de udgravninger, der fandt sted. Ved hjælp af kvantitative analyser tegner hun tillige et omfattende billede af samlingens ganske vist korte, men succesrige historie. Samlingens vækst og indhold dokumenteres. Det sker i form af en vellykket syntese, som er et produkt af både historiske og arkæologiske metoder.

Stine Wiell har sat sig for at undersøge tre centrale spørgsmål: 1. Hvad indeholdt samlingen? 2. Hvorfor blev den skjult i 1864? 3. Hvorfor blev samlingen ikke genoprettet efter 1864? Det er disse tre problemstillinger, fremstillingen er centreret omkring. Men det er ikke de eneste spørgsmål, der drøftes og gives svar på.

Wiell rekonstruerer i 14 separate kapitler, en indledning med klar problemformulering og et konkluderende afsnit Flensborgsamlingens historie; og hun tegner et portræt af Conrad Engelhardts personlighed og påviser hans altdominerende betydning for samlingen. Hun når dog endnu længere omkring: De forhistoriske fund og levn i hertugdøm-